

Pregledni članak UDK 124.2/Giddens
Primljeno 14. 11. 2006.

Jelena Zlatar

A. Augustinčića 14, HR-10000 Zagreb
e-mail: zlatar.jel@gmail.com

Anthony Giddens: Značenje i transformacija intimnosti

Sažetak

U ovom će radu biti objašnjena važna sintagma Anthony Giddensa koja se nadovezuje na refleksivnu projekciju osobnosti, a to je transformacija intimnosti. Uz taj pojam povezane su i teorija i praksa čiste veze, dakle način na koji se ljudi ponašaju u bliskim odnosima, što traže u njima, te kako se ti odnosi mijenjaju. Prije, tumači Giddens, odnosi su se ostvarivali preko određenog skupa pravila, slijedeći određene norme i vrijednosti u društvu, tj. u lokalnoj zajednici. Danas, intimnost postaje projekt na kojemu treba raditi. Ona zahtijeva otvaranje individuuma prema drugima, pri čemu se stvara međusobni proces otkrivanja i povjerenja, budući da je upravo i prvi čovjekov odnos, tj. odnos prema sebi, postao proces promatranja i otkrivanja sebe. Zadah formi više nema. Vidjet ćemo kako transformacija intimnosti u sebi obuhvaća i pojam refleksivne projekcije osobnosti, prema tome je pojam refleksivne projekcije osobnosti konstitutivni dio transformacije intimnosti i bitno na nju utječe, budući da ju izgrađuje.

Ključne riječi

čista veza, demokratizacija intimnosti, intimnost, romantična ljubav, seksualnost, transformacija intimnosti

Uvod

U središtu pozornosti ovoga rada jest način na koji Giddens dovodi u vezu *visoku modernost* i promjene na osobnoj razini kod ljudi, u ovom slučaju *demokraciju* i stvaranje *čiste veze*. Pokušat će se dati neke smjernice o načinu na koji pojedinac ostvaruje osobne intimne odnose i, također, načinu na koji je intimnost (re)definirana, značenju čiste veze i transformaciji intimnosti kojima se Giddens bavi. Postavlja se paralela između demokratskih promjena u društvenom uređenju, te istih u intimnom uređenju odnosa. Što ljudi traže i očekuju od odnosa, na koji se način u njima postavljaju i kolikim dijelom na to utječe refleksivna projekcija osobnosti – također su bitne točke na koje ćemo se osvrnuti. Nakon objašnjenja osnovnih pojmova, naglasak će biti na Giddensovoj teoriji demokratičnosti, tj. *demokratizacije intimnosti*. Cilj je prikazati *simultanost* demokratizacije u društvu i demokratizacije u intimnim odnosima. Giddens, navođenjem glavnih elemenata demokracije u društvu, prikazuje te elemente u intimnom odnosu, tj. čistoj vezi između individua.

Iduća važna odrednica tiče se pojma *refleksivne projekcije osobnosti* i načinom na koji taj pojam funkcionira u vezi, dakle kada prestaje biti refleksivna projekcija osobnosti i postaje refleksivna projekcija odnosa. Naravno, da bi do te točke uopće došlo, potrebno je ostvariti refleksivnu projekciju osobnosti na individualnoj razini, pa su tako pojmovi *samorealizacije*, *samo otkrivanja* i *samoispunjenja* temeljni elementi transformacije intimnosti i bez njih nije

moгуće refleksivnu projekciju podignuti na višu razinu, refleksivnu projekciju odnosa, koja u stvari funkcionira ekvivalentno. Giddens ističe da joj je za funkcioniranje potrebna *autonomnost*, koju pojedinac može ostvariti jedino samo-monitoringom kroz refleksivnu projekciju osobnosti.

Intimnost i transformacija intimnosti

Intimnost je, prema Giddensu, iznad svega stvar emocionalne komunikacije, s drugima i sa samim sobom, u kontekstu interpersonalne jednakosti. Smatra se središnjom točkom trajnih emocionalnih veza, uključujući i prijateljske. Bez te komponente, odnosi se smatraju intenzivnima, dojmljivima, usređujućima, ali ne i dugoročno ispunjavajućima¹ (Giddens, 1994). Biti intiman u svakom slučaju uključuje emocije i duboku povezanost, tj. isključuje površnost i privremenost. U diskursu psihoterapije, intimnost uključuje dvostruki fokus, na sebe i drugoga.

»Intimnost je proces samootkrivanja i samosučeljenja pred drugom osobom, ja-ti iskustvo, i predstavlja ključ zajedništva i trajne povezanosti autonomnih, emocionalno diferenciranih partnera. Istinska intimnost nije otkrivanje banalnih tajni i bezopasno povjerenje jedno drugome, već rizično i bolno razotkrivanje koje nas, nužno, 'dovodi u pitanje', i u okvirima vlastitog samoprojekta i u očima važnoga drugoga.« (Schnarch, 1997:102)

Intimnost, prema *Štulhoferu* i *Miladinovu*, podrazumijeva »(a) potrebu za otvorenosti prema drugoj osobi, (b) potrebu za otvorenosti druge osobe prema nama i (c) potrebu za ekskluzivnosti obostrane otvorenosti« (Štulhofer, Miladinov, 2005:8). *Transformacija intimnosti* uključuje, prema Giddensu, sljedeće komponente:

1. Intrinzičnu relaciju između *globalnih tendencija* modernizma i *lokalnih događaja* u svakodnevnom životu.
2. *Konstrukciju refleksivne projekcije osobnosti*, elementarnog dijela refleksivnosti modernizma. Individuum mora pronaći svoj identitet između strategija i opcija što ih stvaraju apstraktni sistemi.
3. Potrebu za *samorealizacijom*, utemeljenu na bazičnom povjerenju koje u osobnom kontekstu može biti utemeljeno samo kroz »otvaranje« sebe drugima.
4. *Formaciju osobnih i erotičnih veza* kao »odnosa« vođenih samootkrivanjem.
5. *Brigu za samoispunjenjem*, koja nije samo narcistična obrana protiv prijetjećeg vanjskog svijeta nad kojim individue imaju malo kontrole već i pozitivno prisvajanje okolnosti u kojima globalizirajući utjecaji ulaze u svakodnevni život. (Giddens, 1994)

»Čista veza«

»Čista veza jest veza zasnovana na emocionalnoj komunikaciji, u kojoj su nagrade proizašle iz takve komunikacije glavna osnova nastanka veze. Ne mislim na čistu seksualnu vezu. Također ne mislim na nešto što postoji u stvarnosti. Govorim o apstraktnoj ideji koja nam pomaže da razumijemo promjene do kojih u svijetu dolazi. Svako od tri navedena područja – seksualne i ljubavne veze, veze roditelja i djece, prijateljstvo – nastoje se približiti ovom modelu. Pritom emocionalna komunikacija ili intimnost poprima za njih ključnu vrijednost.« (Giddens, 2005:72)

»U čistoj vezi povjerenje nema vanjsku podršku, te mora biti razvijeno na bazi intimnosti. Povjerenje je pouzdavanje u druge i mogućnost povezivanja kako bi se prebrodile buduće traume.

Ono traži više od dobre volje... Vjerovati drugome jest također kockati se s mogućnošću individuuma da se ponaša integrirano.« (Giddens, 1994:138)

Čista veza dio je generičke rekonstrukcije intimnosti. Pojavljuje se u ostalim kontekstima seksualnosti, osim heteroseksualnog braka. Giddens kao bitan dio čiste veze spominje *plastičnu seksualnost*, koja je, po njemu, seksualnost oslobođena potreba reprodukcije. Njezini su izvori u kasnom 18. stoljeću, osmišljeni kako bi ograničili veličinu obitelji, no razvija se dalje i kasnije, kao rezultat širenja moderne kontracepcije i novih tehnologija reprodukcije.

»Plastična seksualnost može biti oblikovana kao dio osobnosti i intrinzično je povezana s osobom.« (Giddens, 1994:2)

Čista veza jest i ključni okoliš za izgradnju refleksivne projekcije osobe, budući da oboje dopuštaju i zahtijevaju organizirano i kontinuirano samorazumijevanje. Važno je naznačiti i neke od osobina čiste veze:

1. *Pretpostavljeno vremensko ograničenje njezina trajanja*, što znači rijetkost ulaženja u vezu s pretpostavkom kako će ona trajati do kraja života. Više se ne očekuje vječnost. Vremenska nesigurnost, pa time i rizičnost veze, može stvoriti kod osoba anksioznost.
2. *Refleksivnost* čiste veze (Giddens, 1991; Beck, 2001), koja se provodi stalnim nadgledanjem i procjenjivanjem iste od strane oba partnera. Za razliku od tradicionalnog braka, čista se veza bazira na nevidljivom ugovoru, koji je zapravo međusobna predanost, koja odražava želju za stvaranjem »zajedničke povijesti« (Giddens, 1991:91) i »mi-identiteta« (Nozick, 1993).
3. *Postromantični element* konceptualizacije veze, u kojem se diskreditira vizija idealnog partnera. Umjesto toga, često se govori o kombinaciji poželjnih osobina koje smo imali prilike iskusiti u prethodnim vezama, čime se pridonosi inherentnoj nestabilnosti čiste veze, ukazivanjem na zamjenjivost svakog partnera i uredotočenjem na zbroj osobina, otežano prihvaćanje drugoga kao osobe.
4. Ona je *slobodnolebdeća*, tj. nije ograničena brakom ili ugovorom bilo koje vrste. Neke tradicionalne karakteristika braka i dalje postoje, i to više kod nekih socioekonomskih grupa nego kod drugih.
5. Čista veza jest samo ono što partneri mogu donijeti u odnos. Ova je točka posljedica prethodne, a objašnjava značenje 'čiste'. Veza postoji samo *zbog nje same*, tako da ako nešto krene loše između partnera, automatski šteti čitavoj vezi.
6. 'Predanost' ima središnju ulogu u istoj vezi. Nju je vrlo teško izgraditi upravo zato što traži zajedničko rasvjetljenje unutar čiste veze. Stoji u vezi s refleksivnošću koja je središnja u smislu načina na koji je veza uređena.
7. Čista je veza orijentirana na *intimnost*, koja je glavni uvjet bilo koje dugoročne stabilnosti što ju partneri imaju. Intimnost je drugo lice privatnosti, ili ono koje postaje moguće ili željeno. Bijeg u intimnost pokušaj je da se osigura smisljeni život u poznatom okruženju koje nije bilo inkorporirano u šire sisteme. Očekivanje intimnosti omogućuje možda najjaču vezu između refleksivne projekcije osobnosti i čiste veze. Intimnost, ili potraga

1

Intimnost i *intimno* mogu značiti razne stvari. Ponekad ih koristimo za objašnjenje seksualne aktivnosti, nekad kao crtu razgraničenja

između površnog i pravog prijateljstva, a također i kao sinonim za bliskost i uvid u nečiji karakter.

za njom, u srži je modernih oblika veza. Intimni odnos jest izbor bilo koje dvoje ljudi koji se obvežu da će dijeliti smisleni životni stil.

8. Čista veza ovisi o međusobnom *povjerenju* partnera, koje je blisko povezano s postizanjem intimnosti. Kako bi postigla povjerenje, osoba mora biti povjerljiva i vjerovati drugima. U stvaranju povjerenja, Giddens se opet okreće samopomoćnicama i savjetima poput »svakodnevnog slušanja«, budući da je komunikacija središnja za intimnost. Partneri se ne trebaju zaustaviti na prepričavanju dnevnih doživljaja, već raspraviti bilo koju temu bitnu za njih, te ostati pri toj temi dok nije zaključena. (Giddens, 1991)

»Premda bi se, na prvi pogled, moglo učiniti kako samoprojekt smanjuje vidljivost drugoga, činjenica je da uspješan (ili, barem s kliničkog stajališta zanimljiv) samoprojekt ne može biti autističan, to jest fiksiran na Ego. Kako bi bio uspješan, samoprojekt mora aktivno uključivati okolinu (druge) i razviti određenu razinu interaktivne empatičnosti. Kredibilitet samoprojekta – društveni, ali i osoban – u pravilu je neodvojiv od socijalnih vještina i zanimanja za druge. U tom smislu, samoprojekt uključuje potencijal izrastanja u relacijski samoprojekt, u kojem samoostvarivanje počiva i na brizi za drugoga. U kontekstu čiste veze, dva komplementarna relacijska samoprojekta čine ono što Yamamoto (1993) zove ljubavnom praksom, u kojoj se Ego spoznaje (i) u praksi orijentiranoj na Altera. Na taj način, veza postaje prostor zajedničkog razvoja.« (Štulhofer, Miladinov, 2005:17)

Obitelj je, prema Giddensu, mjesto sukoba tradicije i moderniteta, ali i njihova metafora. Giddens veže pojam samonaracije s pojavom *romantične ljubavi*. Strast i seks uvijek su postojali, no diskurs romantične ljubavi počeo se razvijati od kraja 18. stoljeća.

»Romantična ljubav uvela je ideju naracije u život individuuma.« (Giddens, 1994:39)

»Romantična ljubav je, zajedno s ostalim društvenim promjenama, bila duboko povezana s tranzicijama koje su utjecale na brak, kao i na preostali kontekst osobnog života. Romantična ljubav podrazumijeva neki stupanj samoispitivanja. Što osjećam za drugoga? Što drugi osjeća za mene? Jesu li naši osjećaji dovoljno duboki da podrže dugoročno angažiranje?« (Giddens, 1994:44)

Kako možemo povezati samoidentitet i njegovu izgradnju s razvojem ili mehanizmom romantične veze? Što nam se u romantičnoj vezi čini, tj. što romantična ljubav stvara kod osobe?

»Romantična ljubav potiče postavljanje pitanja intimnosti... pretpostavlja psihičku komunikaciju, susret duša... Druga osoba, time što jest ono što jest, odgovara manjku koji osoba čak nužno ne prepoznaje – dok ljubavni odnos nije iniciran. A taj manjak ima izravne veze sa samo-identitetom: u nekom smislu, osoba s manjkom učinjena je cjelovitom.« (Giddens, 1994:44–45)

Seksualnost se više ne temelji na nepromjenjivom poretku srodstva koji se provlači kroz naraštaje, već je sredstvo stvaranja veza s drugima na osnovi intimnosti. Strast je reorganizirana kao kompleks romantične ljubavi; strast je privatizirana i redefinirana. Seksualnost ima danas toliko bitnu ulogu, po Giddensu, zato što je mjesto u kojemu se sastaju dva druga procesa: proces sekvestracije iskustva i proces transformacije intimnosti. Razdvajanje seksualnosti od reprodukcije i socijalizacija reprodukcije razvijaju se kao tradicionalni načini ponašanja, a svo njihovo moralno bogatstvo – kao i neuravnoteženosti i moći roda – ustupa mjesto unutarnjim referencijskim poretcima moderne. Seksualnost služi kao metafora za te promjene i žarište je njihova izraza, osobito s obzirom na refleksivnu projekciju osobnosti. Seksualna emancipacija sastoji se u integraciji plastične seksualnosti s refleksivnom projekcijom osobe. Tako na usputne seksualne susrete nije stavljena nikakva zabrana sve dok

su princip autonomnosti i druge demokratske norme prihvaćene s obje strane. No, ako je takva seksualnost korištena kao način eksploativne dominacije, ili ako izražava kompulzivnost, onda nije egalitarna. (Giddens, 1991)

Čista je veza *refleksivno organizirana*.

»Osoba ne prepoznaje jednostavno drugu osobu i u odgovorima drugog ne pronalazi potvrdu svog samo-identiteta – već je samo-identitet pregovaran kroz s tim povezane procese samoistraživanja i razvoja intimnosti s drugim.« (Giddens, 1991:97)

Demokratskičnost intimnosti

Dinamika je čiste veze implicitno *demokratska*. Kao što se demokracija izgrađuje na makrorazini u smislu društvenih odnosa, isto tako, kaže Giddens, odnosi se na dinamiku odnosa, tj. veze. Dok je demokracija u društvenim okvirima bila politička, javna i donedavno muška stvar, demokracija u vezi uspostavlja se kroz, nezaobilazno, žensko pitanje, te time pitanje ženske uloge i ženskih prava. (Giddens, 1994.) No, prije opisa dinamike demokracije u intimnim odnosima, trebamo pojasniti samo značenje demokracije. *David Held* referira na različite pristupe političkoj demokraciji, no dosta zajedničkih, dodirnih točaka. One osiguravaju »slobodne i jednake relacije« između individua na način stvaranja određenih ishoda:

- 1.) Kreacija *uvjeta* u kojima ljudi mogu razviti svoje potencijale i iskazati svoje raznolike kvalitete. Važna objecka ovdje jest, da svaki individuum mora poštovati mogućnosti drugoga, a također i njegovu mogućnost da nauči i pojača svoje sposobnosti.
- 2.) Zaštita od *arbitrarnog korištenja političkog autoriteta i moći*. Ovo pretpostavlja da odluke mogu na neki način biti pod pregovorima onih na koje utječu, čak i ako su te odluke donešene u ime većine od strane manjine.
- 3.) Uplitanje individua u određenje uvjeta svojih odnosa. Pretpostavka je u ovom slučaju da individue prihvaćaju *autentičan i razuman karakter tuđih sudova*.
- 4.) Ekspanzija *ekonomskih prilika* za razvoj dostupnih izvora – uključujući pretpostavku da kada su individue rasterećene tereta fizičke potrebe, u najvećoj su mogućnosti postići svoje ciljeve. (Held, 1996)

Ideja autonomnosti povezana je s ovim aspiracijama. *Autonomnost* označuje mogućnost individua da budu samorefleksivne i samodeterminirajuće, da razmišljaju, sude, biraju i ponašaju se u skladu s različitim smjerovima akcije. Zakon jačega u demokraciji mora biti zauzdan, no to nije micanje svakog autoriteta. Autoritet je opravdan sve dok prepoznaje princip autonomije. Koji su uvjeti realiziranja autonomnosti? *Diskusija*, tj. snaga boljeg argumenta, mora biti uvažena. *Javna odgovornost* sljedeća je bitna karakteristika demokracije. Odgovornost nikad ne može biti kontinuirana i stoga stoji zajedno s povjerenjem. Institucionaliziranje principa autonomije znači određenje prava i dužnosti. Demokracija, važno je naglasiti, nije neprijatelj pluraliteta, već njegova privilegija. (Giddens, 1991)

Demokratizacija privatnog života zahtjevan je proces, pogotovo zbog duboko usađenih psiholoških, kao i ekonomskih razlika između spolova, koje stoje na putu. U areni međuljudskih odnosa, autonomnost znači uspješnu realizaciju refleksivne projekcije osobnosti, koja je zapravo uvjet povezivanja s drugima na egalitaran način. Refleksivna projekcija osobnosti mora biti razvijena na takav način da dopušta autonomiju u odnosu prošlosti, okrećući se koloniziranju budućnosti. Autonomni pojedinac sposoban je tretirati druge takve kakvi

jesu i prepoznati da razvoj njihovih odvojenih potencijala nije prijatna. Autonomnost također pomaže pri stvaranju osobnih granica, koje su potrebne za uspješno rukovanje vezama. Takve su granice prijedene kadgod jedna osoba koristi drugu kao sredstvo igranja starih psiholoških uloga, ili kada se javljaju pojave poput međuovisnosti. (Giddens, 1991)

Smanjenje nasilja, tj. ukidanje zakona jačega, isto kao i kod demokracije u društvu, nužno je za demokraciju u odnosu. Psihičko nasilje, koje je teže prepoznati, nužno je eliminirati u intimnom odnosu. Ono je možda najteže prepoznati, pa time i eliminirati: no vodeći je princip jasno poštovanje neovisnosti pogleda i osobnih ciljeva druge osobe. 'Sudjelovanje individua u određivanju uvjeta svojih vlastitih odnosa (udruženja)' – ova ideja uvećava ideale čiste veze. Izražava najvažniju razliku između tradicionalnog i današnjeg braka, te ulazi u srž demokratskih mogućnosti transformacije intimnosti. Transformacija se ne odnosi samo na početak odnosa već i na njegov nastavak, tj. refleksivnost potrebnu za njegov nastavak ili prekid. Nije dovoljno samo poštovanje već je potrebno i otvaranje prema drugoj osobi, kako bi ovi kriteriji bili ispunjeni. Osoba čije su prave namjere skrivene od partnera, ne može ponuditi kvalitetu potrebnu za kooperativno određenje uvjeta veze. Svaki će terapijski tekst, tvrdi Giddens, pokazati kako je otvaranje prema drugome, u smislu komunikacije umjesto emotivnog oglašivanja, važna instanca demokratski uređene interakcije.

Prava i dužnosti, kao i kod društvene demokracije, bitan su dio demokracije u intimnom odnosu. Intimnost ne bi trebala biti shvaćena kao interakcionalna deskripcija, već kao skup prerogativa i odgovornosti koji definiraju ciljeve praktične aktivnosti. Važnost prava kao sredstava postizanja intimnosti mogla se primijetiti u borbi žena za postizanje jednakog statusa u braku. Pravom žena da iniciraju razvode, postiže se efekt ekvilibrija. Balansirajuće posljedice ekvilibrija pomažu bijegu iz lošeg odnosa, no također ograničuju mogućnost muža u nametanju svoje dominacije nad ženom i time pridonose translaciji nejednake raspodjele moći u egalitarnu komunikaciju. (Giddens, 1991) Nema prava bez *obaveza*. U intimnom odnosu ovo znači da prava postoje i pomažu jedino ako za sobom nose odgovornosti prema drugome koja crtaju privilegije u ekvilibriju sa dužnostima. Što se tiče *odgovornosti* i njezine veze s autoritetom, oboje su, kada postoje u intimnoj vezi, duboko povezani s povjerenjem. Povjerenje bez odgovornosti prelazi u ovisnost, odgovornost bez povjerenja nemoguća je zato što bi značila kontinuirano ispitivanje motiva i akcija druge osobe. Povjerenje ne traži stalno »preslušavanje« druge osobe, no teži povremenoj »inspekciji«, ako je ona nužna. U egalitarnim uvjetima integritet znači otkrivanje razloga koji su prethodili nekoj akciji, te postojanja dobrih razloga, ako su te akcije utjecale na život druge osobe. Princip demokracije, prema Giddensu, može se primijeniti i na odnos između roditelja i djece. Iako su neke stvari prekomplikirane za shvaćanje djeteta, dogovor uvijek može biti postignut, i to mora biti pretpostavka, kao što i povjerenje uvijek može biti održano, ako je dijete dovoljno autonomno da može davati argumente na jednakoj razini kao roditelj.

Nakon pregleda sadržaja demokracije u čistim odnosima i gotovo idealtipskom opisu poželjne komunikacije, postavlja se logično pitanje mehanizama, tj. načina na koje se demokracija u odnosu može i treba ostvariti. U političkoj sferi, kao što znamo, demokracija uključuje (Tablica 1.1.):

- a) *Stvaranje ustrojstva* (određenih pravila) i
- b) *Foruma za građanske debate o političkim pitanjima*.

Koji su ekvivalentni mehanizmi u kontekstu čiste veze?

- a) Giddens na pozitivan način pristupa ideji stvaranja *pravila* prema kojima se monitoring, o kojem je bilo riječi u prethodnom poglavlju, prebacuje s pojedica, tj. refleksivna projekcija osobe postaje refleksivna projekcija veze.

Pravila su formulirana na sljedeći način:

»Pravilo 1: Kad god vidim da pokušavam impresionirati muškarca time što mnogo pričam i ne postavljam pitanja o njemu, prestati ću i fokusirati se na to je li on prava osoba za mene.

Pravilo 2: Pokazati ću svoje negativne osjećaje čim ih postanem svjesna, neću čekati da se nagomilaju, iako to može značiti uzrujavanje partnera.

Pravilo 3: Raditi ću na iscjeljenju odnosa s bivšim mužem gledajući kako sam se ja postavila da budem povrijeđena, a neću pričati o njemu kao da je bio nasilnik, a ja žrtva...« (Cassell, 1993:312)

Ovo su neka od pravila što ih si pojedinac zadaje, a zapravo se radi o monitoringu svojih osjećaja i ponašanja. Naravno, pravila s ove liste nisu univerzalna i ne radi se o nikakvim etičkim apsolutima, već se lista stvari na temelju određenih problema što ih osoba ima.² Na pravila se može gledati negativno; npr., prema Ludwigu Wittgensteinu, postavljanje pravila kao pravila u stvari mijenja njihovu prirodu, kao što se može pronaći i mnogo drugih argumenata kojima se vrijednost pravila umanjuje. Giddens u njihovoj uspješnoj primjeni pronalazi svojevršno uzdizanje individualne akcije, tj. njezino odmicanje od nesvjesno organizirane igre moći. U principu, pravila služe tome da generiraju povećanu autonomnost dok istovremeno zahtijevaju poštovanje od druge osobe.

- b) Što se tiče ekvivalenta s forumom za građanske debate, u vezi je to *moćnost slobodne i otvorene komunikacije*. Ona je *sine qua non* čiste veze, tj. veza je svoj vlastiti forum. Tu se krug zatvara, jer je upravo samo-autonomnost, raskid s kompulzivnošću, uvjet otvorene komunikacije s drugima. Takav je dijalog medij za izražavanje individualnih potreba, kao i sredstvo po kojem je veza refleksivno organizirana. (Giddens, 1991)

Tablica 1.1. *Usporedba demokratičnosti u društvu i u intimnoj vezi*

<i>Demokratičnost u društvu</i>	<i>Demokratičnost u intimnoj vezi</i>
1. Ustrojstvo (pravila) demokracije	1. Refleksivna projekcija veze
2. Forum o političkim pitanjima	2. Autonomnost → slobodna i otvorena komunikacija

Politička demokracija implicira to da individue imaju dovoljno resursa kako bi sudjelovale na autonoman način u demokratskom procesu. Isto možemo primijeniti na domenu čiste veze. Može se napraviti podjela rada u vezi, i to ne ona naslijeđena na bazi predodređenog kriterija ili postavljena kroz nejednake ekonomske resurse donesene u vezu. Postoje strukturalni uvjeti u širem društvu koji penetriraju u srž čiste veze; i obratno, način na koji je čista veza određena ima posljedice na širi društveni poredak. Demokratizacija na građanskoj razini ostavlja posljedice na demokratizaciju osobne veze i obratno. Napredak samo-autonomnosti u kontekstu čiste veze bogat je implikacijama

² Žena koja je sastavljala ovu listu imala je taj problem da je mislila da mora biti jako koncentrirana kako bi impresionirala muškarce

koji joj se sviđaju. Također, bojala se uzrujati partnera otkrivanjem svojih želja i potreba, itd.

za demokratsku praksu u široj zajednici. Među društvenom i osobnom razinom tako postoji simetrija, te razlike između strana, bilo na makro- ili na mikro-razini, postaju sredstva komunikacije, budući da su problemi što ih je potrebno riješiti odvojeni od međusobnog antagonizma.

Kada raspravljamo o intimnim odnosima danas, trebamo naglasiti da su se nekada osobna očekivanja od veze temeljila na *uloženom* (sunk costs), dok je danas naglasak na oportunitetnim *troškovima* (opportunity costs). U vezi se ostaje dok se u njoj više dobija nego izvan nje. Pa ipak, temeljna razlika intimnosti sad i u predmodernim društvima jest njezina *deinstitucionalizacija*. Ona postaje slobodan i fluidan projekt, no isto tako i potencijalno sveprisutna,

»... povjeravanje postaje komunikacijska rutina, način na koji se ne prakticiraju odnosi sa značajnim drugim, već s krugom od desetak ili više prijatelja. To je ono što zovemo fragmentacijom ili raspršenjem intimnosti.« (Štulhofer, Miladinov, 2005:11)

Na taj se način stvara nespремnost na koncentriranu, istinski rizičnu intimnost kao način emocionalnog predavanja. Paradoksalno, baš kada smo kroz refleksivnu projekciju osobe ostvarili puni potencijal za intimnost, ona postaje sve teže dohvatljiva.

»Intimnost se raspršuje u neku vrstu komunikacijske manire, jer niti dominantna koncepcija ljubavi, niti suvremeni način života, ne podupiru ostvarivanje stvarne, nužno rizične, intimnosti.« (Štulhofer, Miladinov, 2005:11).

Nestalnost, diskontinuiranost i nepredvidljivost stvarnosti, iz koje su globalizacijski procesi otrgnuli trajanje, rezultiraju putujućim i eksperimentalnim karakterom života (Beck, 2001.) Prema refleksivnoj projekciji osobnosti, intimnost djeluje *paradoksalno*. Istodobno ju i *ograničuje* (»svodeći« je na kontekst veze) i *ostvaruje*. Ostvarivanje relacijskog samoprojekta podrazumjeva predanost, tj. usredotočenost na partnera. Za razliku od sentimentalizma, gdje je predanost definirana kao odluka, ovdje je samoobvezivanje ishod spoznaje o važnosti druge osobe za naš samoprojekt. Biti u vezi nije stanje, već proces kojim intimnost premošćuje dvije refleksivne projekcije osobnosti.

Glavna kritika na Giddensovo postavljanje problema intimnosti jest njegov *optimizam* u vezi s novim pomacima prema jednakosti spolova i demokratizaciji osobnog života.

»Popularni diskurz potiče pogled da su heteroseksualni parovi više jednaki i više intimni nego prije. Unatoč tome, priče iz svakodnevnog života, dobivene kroz istraživanja, stvaraju sasvim drukčiju sliku. Mnogo osobnog života ostaje strukturirano nejednakostima... Više, čak možda mnogo više kreativne energije odlazi na uspostavljanje osjećaja intimnosti usprkos nejednakostima, nego u proces transformacije.« (Jamieson, 1999: 477)

Zatim, u svome ocrtavanju, Giddens se drži podalje od psihologijskih teorija, stavljajući po strani neizbježnost unutrašnjeg konflikta, samonezadovoljstva i razočaranja u vezama. Giddensov doprinos 'čistom vezom' dobro se pozicionira u terapijskim svrhama, tj. u terapijskom diskurzu, koji podrazumijeva vrijednost samootvaranja u terapiji i u vezi koju se terapija trudi poboljšati.

Je li potpuno otvaranje partnera dobro? Prethodni autori, kao npr. Georg Simmel, govorili su protiv potpunog otvaranja i smatrali kako tajne mogu biti pozitivne smislu stvaranja zanimanja kod partnera. Napravljeno je i *empirijsko istraživanje* (Gross, Simmons, 2002.) bazirano na Giddensovim tezama. Postavljene su određene hipoteze u skladu s Giddensovom teorijom (iako, po mišljenju autora, istraživanje nije bilo toliko precizno i suptilno kao što je Giddensova teorija).

»Istraživanja kao što je ovo, mogla bi pomoći sociolozima, demografima i istraživačima spolnosti u prepoznavanju novih uzoraka varijacija, pogotovo u subjektivnom viđenju agenata o vezama...« (Gross, Simmons, 2002:550)

Gross i Simmons smatraju kako su, usprkos raznim problemima vezanima uz istraživanje, uspjeli potvrditi pretpostavke u korist jedne Giddensove bitne tvrdnje, te protiv druge. Na pozitivnoj strani, rezultati su potvrdili Giddensovu pretpostavku velike važnosti emotivno intimnih i netradicionalnih veza, te njihovu moćnu ulogu u današnjem vremenu modernosti.

»Štoviše, rezultati daju kredibilitet Giddensovoj spekulaciji da je kroz mehanizme intimnosti potencijal modernosti da preuredi društveni poredak u smislu kompatibilnosti s vrijednostima autonomije i jednakosti, u konačnim rezultatima, moguć.« (Gross, Simmons, 2002:551)

S druge strane, istraživanje Grossa i Simmonsa nije pružilo nikakve dokaze o tome da je transformacija intimnosti *dvostrani fenomen*. Mijenjajuća i nestalna priroda čistih veza ne uzrokuje, pokazano je, anksioznost, već, sve u svemu, trajno zadovoljstvo. Pretpostavka kako je razočaranje u čistu vezu jako bolno i kako je služila kao pomagalo za samorazvoj i rast, istinita je, no nije pružen dokaz za to da je čista veza posebno pogođena ovim razočaranjem, kako se moglo očekivati zbog potvrđene prošle pretpostavke o važnosti čiste veze, te njezine uloge za refleksivnu projekciju osobnosti. Istraživači nude objašnjenje u Giddensovu mogućem preuveličavanju ljudskih navika i rutina, i ne-uzimanju u obzir čovjekove psihološke fleksibilnosti koja mu pomaže u brzom mijenjanju rutine i odvrće osobe od stvaranja navika prema drugome ili ovisnosti, što bi po Giddensu bila »mračna strana« čiste veze i transformacije intimnosti. (Giddens, 1994)

Stalno prisutna prijetnja u čistoj vezi, razočaranje koje bi prisililo osobu da uspostavi novo uređenje svakodnevnih navika i načina života, vodi anksioznosti, koja se pokušava umanjiti mehanizmom ovisnosti.

»Ovisnost mora biti shvaćena u okvirima društva u kojem je tradicija preciznije nego ikada bila pometena i u kojem refleksivna projekcija osobnosti kao odgovor tome ima posebnu važnost. Velika područja života osobe više nisu uređena prema pretpostavljenim postojećim uzorcima i navikama; individuum je konstantno prinuđen pregovarati opcije životnog stila« (Giddens, 1994: 74)

Ostali rezultati odnosili su se na *praksu i smisao 'čiste veze' među parovima*.

»U praksi, intimnost ostaje multidimenzionalna i za sudionike uspješne heteroseksualne jednakosti, izrazi praktične ljubavi i brige bili su mnogo važniji nego konstantna dinamika istraživanja međusobnih života.« (Jamieson, 1999:477)

Također je pronađeno i da

»Za parove koji žive zajedno, vrijeme, novac i trud koji svaki partner posvećuje domaćinstvu često simbolizira ljubav i brigu jedno za drugoga.« (Jamieson, 1999:485)

Parovi koji su postigli veću jednakost, nisu se nužno približili čistoj vezi, te se ne potvrđuje mišljenje kako bi se 'čistom pričom', tj. razgovorom, moglo izbrisati nejednakosti koje postoje godinama. Empirija je, dakle, pokazala da muškarci i žene rutinski oboje u odnosu bude stare stereotipe, ili se ne obaziru na spolne stereotipe kada se promatraju kao ljubavnici, partneri, majke, očevi i prijatelji (Gross, Simmons, 2002.) Također, mnogo se više kreativne energije troši na aktivno održavanje starih nejednakosti nego na njihovu transformaciju, zaključuje Jamieson, iako se slaže s Giddensovim odbijanjem pesimističnih zaključaka u sferi osobnog života na kraju stoljeća.

Zaključak

Giddensov koncept transformacije intimnosti podvrgnut je mnogim *kritikama*. One se uglavnom tiču empirijskih provjera Giddensovih teorijskih pretpostavki. Iako je potvrđena važnost čiste veze individuama u modernosti, nije potvrđena jedna od njezinih važnijih odrednica – komunikacija, tj. nadgledanje i preispitivanje odnosa nije najvažnije u vezi, već su poželjniji praktični izljevi ljubavi. Druga instanca koja nije potvrđena jest demokratičnost čiste veze. Iako u društvu postoji vidljiva demokratizacija, u heteroseksualnim odnosima demokratizacija nije toliko vidljiva, te je upitno i samo njezino postojanje.

Upitno je samo postojanje čiste veze i njezin sadržaj. Čini se da je Giddens pojmove čiste veze i transformacije intimnosti označio *idealtipski* i zapravo, u krajnjoj instanci, oni ne ispadaju toliko korisni u stvarnosti. Osim što se javlja prigovor nespominjanja unutrašnjih konflikata kod pojedinca, samorefleksivna projekcija osobnosti, kao konstitutivni element transformacije intimnosti, te monitoring odnosa, djeluju previše teorijski za jedan intiman odnos, te gotovo poput recepta. Savjeti što ih Giddens daje pri uspostavljanju čiste veze, kao što su: komunikacija, postavljanje točno određenih pitanja o sebi i o vezi, djeluju kao prejednostavno rješenje iz knjiga za samopomoć. Postavlja se pitanje dubljih psiholoških razina kod čovjeka, kao što su problemi s intimnošću, problemi s komunikacijom, strah od komunikacije, ne-potreba za komunikacijom, itd. Čini se da slika u kojoj dvoje ljudi komunicira na način čiste veze djeluje upravo i samo kao *slika*, koja nema mnogo podrške u stvarnosti.

U provedenom empirijskom istraživanju također se pokazalo kako je takva vrsta komunikacije manje bitna kod partnera od praktičnog pokazivanja privrženosti i ljubavi, te kako društvene promjene, tipa demokratizacije, ne slijede i intimne i osobne promjene. Naime, uz sav napredak feminizma i emancipaciju žena, ne postoji eksplicitna simultana demokratizacija odnosa, tako da istraživanja pokazuju kako je više energije potrošeno na održavanje nejednakosti u odnosu nego na stvaranje čiste veze i transformaciju intimnosti. U navedenom slučaju, osobne promjene jednostavno ne slijede društvene. Ukazuje li to na još jedan problem kod Giddensa, a to je nepostojanje uzajamne dijalektičnosti makro- i mikro- razine, ili barem njezine vremenske neusaglašenosti, zahtijevalo bi daljnje istraživanje.

Literatura:

- Beck, U. (2001). *Pronalaženje političkog. Prilog teoriji refleksivne modernizacije*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk
- Cassell, P. (1993). *The Giddens Reader*. Stanford: Polity Press.
- Gross, N; Simmons, S. (2002). »Intimacy as a Double-Edged Phenomenon? An Empirical Test of Giddens«. *Social Forces* 81 (2): 531–555.
- Giddens, A. (1994). *The Transformation of Intimacy*. Cambridge: Polity Press.
- Giddens, A. (2005). *Odbjegli svijet*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.
- Giddens, A. (1991). *Modernity and Self-Identity*. Cambridge: Polity Press.
- Held, D. (1996). *Models of Democracy*. Cambridge: Polity Press.
- Jamieson, L. (1999). »Intimacy Transformed? A Critical Look at the 'Pure Relationship'«. *Sociology* 33 (3): 477–494.

Nozick, R. (1993). *Love's Bond*. Belmont: CA: Wadsworth.

Schnarch, D. (1997). *Passionate Marriage*. New York: Owl Book.

Štulhofer, A.; Miladinov, K. (2005). »Kraj intimnosti? Suvremenost, globalizacija i ljubavne veze«. *Sociologija* XLVI (1):1–18.

Yamamoto, T. (1993). »Theory of Love Pratique«. *Ichiko Intercultural* 5: 81–101.

Jelena Zlatar

Meaning and Transformations of Intimacy
by Anthony Giddens

Summary

In this paper we shall look at an important syntagm of Anthony Giddens – transformation of intimacy – which is linked with reflexive project of the self. It also closely observes the theory and practice of a pure relationship, that is how people behave in close relationships, what they want from them and how they change. Before, explains Giddens, relationships followed an established set of rules, norms and values in the society, i.e. a particular local community. Today, intimacy is a project one has to work on. Intimacy demands opening up of an individual to the others with mutual revelation and trust because the very first relationship, with oneself, has become reflexive in a new way and self-discovering. Nothing is taken for granted any more. We shall see that transformation of intimacy is largely constituted and greatly influenced by the term reflexive project of the self.

Key words

democratization of intimacy, intimacy, pure relationship, romantic love, sexuality, transformation of intimacy